

Ungas livssituation i siffror

Lupp 2015 - Borgholms kommun

Borgholms
kommun

REGION FÖRBUNDET
I KALMAR LÄN

Linnéuniversitetet

Caroline Hansén & Jo Skåmedal
Fakulteten för samhällsvetenskap
Utrednings- och forskningsservice
Linnéuniversitetet

”Jag skulle vilja påverka skolpolitiken mer. Jag tror att vi som går i skolan vet bättre vad vi vill förbättra eftersom vi befinner oss i den miljön.”

(Elev i åk 8)

Innehållsförteckning

INTRODUKTION	7
BAKGRUND	7
<i>Borgholm kommuns ungdomspolitiska arbete</i>	7
SYFTE	8
DISPOSITION	8
RAPPORTLÄSNING OCH RESULTATTOLKNING	10
URVAL	10
DATAHANTERING	10
JÄMFÖRELSEGRUNDER	10
UNGDOMAR I ÅRSKURS 8	13
FRITID	13
<i>Möjligheter till fritidsaktivitet</i>	13
<i>Arena för fritidsaktiviteter och medlemskap</i>	15
<i>Sammanfattning</i>	16
SKOLA	16
<i>Trivsel, sociala relationer och bemötande</i>	16
<i>Miljö och upplevelser</i>	17
<i>Inflytande och delaktighet i skolan</i>	18
<i>Sammanfattning</i>	19
POLITIK OCH SAMHÄLLE	20
<i>Intresse på nationell och internationell nivå</i>	20
<i>Inflytande och delaktighet – förutsättningar och villkor</i>	20
<i>Ungdomars förtroende för vuxna personer</i>	22
<i>Sammanfattning</i>	22
TRYGGHET	23
<i>Känslan av trygghet och otrygghet på fysiska platser</i>	23
<i>Hot, våld och kränkande/orättvis behandling</i>	24
<i>Sammanfattning</i>	25
HÄLSA	25
<i>Ungdomarnas allmänna hälsotillstånd</i>	26
<i>Träning, kostvanor, samt konsumtion av alkohol, tobak och droger</i>	26
<i>Sammanfattning</i>	27
ARBETE	27
<i>Extrajobb och sommarjobb</i>	27
<i>Sammanfattning</i>	28
FRAMTID	28
<i>Flyttplaner</i>	29
<i>Sociala relationer och framtidsutsikter</i>	29
<i>Sammanfattning</i>	30
SLUTSATSER	31
FRITID	31
SKOLA	31
POLITIK OCH SAMHÄLLE	32
TRYGGHET	32
HÄLSA	33
ARBETE	34
FRAMTID	34
REFERENSER	35

Tabellförteckning

Tabell 1: Deltagandegrad.....	14
Tabell 2: Mötesplatser och vänskap.....	15
Tabell 3: Trivsel, bemötande och sociala relationer	17
Tabell 4: Skolmiljö	18
Tabell 5: Delaktighet i skolan	19
Tabell 6: Intresse för politik och samhällsfrågor	20
Tabell 7: Möjligheter till inflytande.....	21
Tabell 8: Viljan att påverka.....	21
Tabell 9: Anledningar till att <i>inte</i> påverka	22
Tabell 10: Trygghet på fysiska platser.....	23
Tabell 11: Hot, våld och trakasserier	24
Tabell 12: Utsatthet.....	24
Tabell 13: Fysiska och psykosociala besvär	26
Tabell 14: Extra- och sommarjobb	28
Tabell 15: Planer efter grundskolan.....	28
Tabell 16: Flyttplaner.....	29

Introduktion

I det inledande avsnittet ges en kort presentation av vad som hänt inom det ungdomspolitiska området på nationell och kommunal nivå, samt syftet med Lupp-undersökningen.

Bakgrund

2001 införde dåvarande Ungdomsstyrelsen enkätundersökningen Lupp som står för *”Lokal uppföljning av ungdomspolitiken”* i syfte att stödja landets kommuner i deras ungdomspolitiska arbete. Bakgrunden till Luppen är att de flesta beslut som berör ungas livs- och levnadsvillkor fattas på kommunal nivå. Kommunernas satsningar och politiska inriktningar är därmed centrala i det nationella ungdomspolitiska arbetet.¹ Den nationella ungdomspolitiken har varit sektorsövergripande och berört områden såsom utbildning, inflytande, hälsa, fritid och kultur, samt arbete.²

1 april 2014 bytte Ungdomsstyrelsen namn till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). Anledningen var att den nationella ungdomspolitiken ändrade inriktning och mål. Grunden i den nya nationella ungdomspolitiken är att alla ungdomar mellan 13-25 år ska ha *”goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen”*.³ Ungdomspolitikens nya strategi är att alla satsningar som berör ungdomar bör utgå från ett ungdomsperspektiv, samtidigt som den grundar sig på tre prioriterade områden – ungdomars inflytande, egen försörjning och psykisk hälsa. Den nationella ungdomspolitiken är vägledande för hur kommunerna kan realisera politiken i praktiken. MUCF:s ansvar ligger i att följa upp och analysera livs- och levnadsvillkor för barn och unga i kommunerna. Här spelar resultaten från Luppen en viktig roll. Vidare har ungdomspolitiken sin utgångspunkt i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och barnkonventionen.⁴ Konventionen stipulerar att:

- *Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras (Artikel 2)*
- *Barnets bästa ska sättas i främsta rummet vid alla beslut som rör barn (Artikel 3)*
- *Barn har rätt till inflytande och delaktighet i alla beslut som rör dem (Artikel 12)*⁵

Konventionen signalerar till vuxenvärlden att på ett mer insiktsfullt sätt inkludera barn och unga i beslut som rör deras liv, utveckling och framtid. Det handlar om att ta barn och unga på allvar, lyssna på dem och lära från dem, samt låta dem ha inflytande i frågor som berör unga.⁶

Borgholm kommuns ungdomspolitiska arbete

Borgholms kommun arbetar utifrån uppsatta mål och önskvärda insatser. Alla ska känna att det finns möjligheter och kanaler för att vara delaktiga i de beslut som berör dem. Borgholms kommun har inte ett specifikt utarbetat ungdomspolitiskt handlingsprogram, men det betyder inte att de inte aktivt arbetar med de ungdomspolitiska frågorna. Lupp-rapporten 2012 lyfte tre frågor att prioritera: *Framtid – flytta /stanna, Delaktighet, och Hälsa*. Målet är att åstadkomma en attraktiv miljö för ungdomarna, vilket

¹ Wågman 2009, Prop. 2004/05:2 & Prop. 2013/14:191

² www.mucf.se 2016-02-12

³ Prop. 2013/14:191

⁴ www.mucf.se 2016-02-12

⁵ Unicef 2016, Rädsla barnen 2016

⁶ Unicef 2016, Rädsla barnen 2016 & Wågman 2009

innebär att ungdomarna efter till exempel studier ska vilja flytta tillbaka, kunna framföra sina synpunkter och åsikter, samt utöva olika fritidsaktiviteter. En ungdomspolitik har utsetts och skolbesök från politiker planeras in i läroplanen. Borgholms ungdomspolitiska arbete har organiserats enligt följande:

- Kommunstyrelsen tillsammans med särskilt utsedd ungdomspolitik utgör lokal styrgrupp
- Kommunens ledningsgrupp (förvaltningscheferna) utgör lokal ledningsgrupp
- Chefnätverken (alla chefer) utgör lokal arbetsgrupp
- Särskild kontaktperson är utsedd⁷

Utbildningsförvaltningen arbetar utifrån visionen: ”*Borgholms barn – lär för att möta framtiden såväl globalt som lokalt*”, vilken genomsyrar uppsatta verksamhetsmål: ”*Borgholms barn – är kunnigast i Kalmar län, Borgholms barn – är tryggast i vår verksamhet, och Borgholms barn – använder modern teknik i sitt lärande*”⁸. Målet är att skolorna bör ha en utarbetad *Likabehandlingsplan*, som ska fungera som ett verktyg för skolpersonalen. Det innebär att alla ska ha möjlighet att vara med och påverka utvecklingen i skolan och samhället.

Borgholm har tidigare deltagit i Lupp-undersökningar, vilket gör det möjligt att jämföra 2015 års resultat med 2009 och 2012. En jämförelse med nationell data görs där det är möjligt och tillåts.⁹ Viktigt att komma ihåg är att ungdomar inte är någon heterogen grupp, de kommer från olika bakgrunder och har olika förutsättningar i samhället. Av dessa anledningar är deras åsikter, upplevelser och möjligheter än viktigare att ta ställning till vid samhällsutvecklingen. Det oavsett om det är på kommunal, regional eller nationell nivå.

Kommunen har valt att arbeta med ungdomspolitiken på två sätt:

1. Den regionala Lupp-rapporten, vilken ger ett regionalt perspektiv där skillnader mellan deltagande kommuner står i fokus.
2. En detaljerad analys av Borgholm kommuns egna resultat, både i jämförelse med resultaten från tidigare Lupp- och i jämförelse med resultaten på nationell nivå.¹⁰

Syfte

Syftet med rapporten är att beskriva och analysera Lupp-studiens resultat av ungdomarnas upplevelser, tankar, funderingar och syn på deras levnadssituation och samhället de lever i.

Resultatet kan användas för att identifiera behov, utforma lämpliga åtgärdsplaner och konkreta handlingsinsatser för kommunens ungdomspolitik.

Disposition

Rapporten är disponerad enligt följande: först en inledande *introduktion* som innehåller bakgrund till rapporten, kommunens ungdomspolitiska arbete, syftet med rapporten samt metod. Sedan följer Lupp-enkätens resultatredovisning. Resultatredovisningen är uppdelad i sju avsnitt; *Fritid, Skola, Politik och*

⁷ Westring 2012

⁸ Borgholms kommun 2015-02-26

⁹ Wågman 2009, Larsson 2015 & Wågman 2011

¹⁰ Wågman 2009

samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete och Framtid. Avslutningsvis följer *slutsatser* där huvudresultaten knyts ihop till ett komprimerat underlag för kommunens fortsatta barn- och ungdomspolitiska arbete.

I rapportens resultatredovisning inleds varje kapitel med en kort beskrivning av innehållet och avslutas med en kort sammanfattning. De kommunvisa resultaten jämförs med riksgenomsnittet. För att inte belasta rapporten med för mycket detaljerade resultat återfinns en del material i Appendix. Hänvisningar till dessa tabeller lämnas fortlöpande i huvudtexten enligt hänvisningen Appendix tabellnumrering *A:tabellnummer*.

I resultatredovisningen refererar ”ungdomar” och ”elever” till ungdomar i årskurs 8 (Åk 8) i grundskolan och i årskurs 2 (Åk 2) i gymnasieskolan. Jämförelser görs mellan kommunen och riket och det redovisas enligt följande: (22 jfr 26 procent), där första siffran är kommunens resultat och den andra siffran redovisar rikets procentsats. Det är alltid år 2015 som gäller om inget annat står

Rapportläsning och resultattolkning

Här redogörs för rapportens olika metodologiska implikationer

Urval

Studien riktar sig till ungdomar i årskurs (Åk) 8. För Åk 8 var populationen 99 varav 99 svarade på enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 100 procent. Normalt brukar en svarsfrekvens över 50 procent anges som acceptabel. Den höga svarsfrekvensen i Lupp får tillskrivas det faktum att enkäten besvaras under lärarledd lektionstid.

Datahantering

Datafilerna som rapporten baseras på har tillhandahållits av MUCF och statistikprogrammet SPSS har använts vid bearbetning och analys av resultaten. Frågor med fasta svarsalternativ har omkodats. Således har svaren ”mycket bra” och ”ganska bra” slagits samman till ”bra”. Att göra så är praktiskt för bivariat analys, samt även med tanke på att antalet svarande är relativt lågt. I annat fall skulle en eller några ungdomar motsvara flera procentenheter. Nackdelen vid omkodning är dock att nyansskillnader försvinner. Om 90 procent av eleverna svarar ”bra” på frågan ”vad tycker du om skolmiljön” så vet vi inte om det var 10 procent eller 80 procent som svarade ”mycket bra”. I förekommande fall noteras det i löpande text eller i fotnoter. Det gör att resultaten bör tolkas med viss försiktighet, både när det gäller jämförelser över tid och vid jämförelse med riket.

Den här typen av enkätstudie erbjuder inga möjligheter att *förstå* resultaten, begränsade möjligheter att *förklara* dem, varpå fokus huvudsakligen är att *beskriva* skillnader där de föreligger, samt att erbjuda rimliga tolkningar där det är möjligt.

Jämförelsegrunder

Jämförelser med riksgenomsnittet inkluderar *alla* typer av kommuner oavsett deras demografiska struktur, utbildningsnivå, storlek etc. Varje kommun är unik och har sina egna förutsättningar, villkor och utmaningar. Mot den bakgrunden är riksgenomsnittet inte alltid en idealisk referenspunkt, men ofta en praktisk referenspunkt. Att jämföra en kommun med riket bör dock ske med försiktighet utifrån flera skäl. För det första om kommunen uppvisar ett bättre resultat än vad riket gör, så finns risken att kommunen slår sig till ro med slutsatsen ”*men vi är bättre än många andra*”. Det finns alltid utrymme för förbättringar och utveckling, speciellt i relation till de nationella ungdomspolitiska mål som slår fast att *alla* ungdomar ska ha ”*goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen*.” För det andra innebär ”riket” inte alla Sveriges kommuner, utan resultaten är ett genomsnitt för de kommuner som valt att delta i Lupp-undersökningen de utvalda åren.

Lupp-enkäten dras med ett antal potentiella problem som läsaren bör hålla i minnet:

- När antalet svarande (totalpopulationen) är lågt, vilket förekommer i ett par kommuner. I inledningen till varje resultatdel redovisas svarsfrekvensen, dvs. antalet svarande i procent av antalet som erbjöds delta i undersökningen. I Lupp-undersökningarna är svarsfrekvens normalt hög, sannolikt beroende på att enkäterna besvaras under lärarledda lektioner. Det är viktigt att hålla i minnet att populationen i ett par fall är mindre än 50 elever och att svarsfrekvensen som redovisas inledningsvis täcker enkäter som är helt eller delvis besvarade. Svarsfrekvensen för enskilda frågor kan således vara lägre. I de fall där den låga svarsfrekvensen föranleder extra försiktighet i tolkningen anges det i anslutning till tabellen.

- *Jämförelse över tid* försvåras av att frågor tillkommit, tagits bort eller omformulerats. Vissa alternativ i fråga C2 ”Hur tycker du det stämmer in på hur det är på din skola?” finns inte med 2009 eller 2015. Andra frågor finns med 2009 eller 2012, men ej 2015. Frågor har också omformulerats och därigenom fått en annan innebörd. Ett exempel är fråga B1 som 2015 formulerades ”Hur mycket tycker du att det finns att göra på fritiden?”. Motsvarande fråga 2012 löd ”Hur mycket fritid har du?” Det är långt ifrån självklart att svaren på dessa två frågor kan jämföras.
- *Otydligt formulerade frågor.* En del frågor är formulerade på ett sätt som gör det svårt att förstå hur eleverna tolkat dessa, och det blir därför svårt att formulera rimliga tolkningar av svaren. Ett exempel är fråga E2 ”Hur ofta känner du dig trygg i hemmet?”. Den elev som inte svarar ”Alltid” kan göra det eftersom hen är mörkrädd eller eftersom hen utsätts för misshandel eller andra övergrepp. Lämpliga åtgärder från kommunens sida, om några, skiljer sig naturligtvis åt beroende på varför eleven inte alltid känner sig trygg hemma. Men Lupp ger som tidigare nämnt inte utrymme för en sådan analys, utan nöjer sig med att beskriva och inte förstå eller förklara.

Resultatredovising
– Grandskoleelever i årskurs 8

Ungdomar i årskurs 8

Här ges en kort presentation av ungdomarna och hur de upplever sin levnadssituation. Avsnittet är indelat enligt de sju fokuserade områdena: Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete och slutligen Framtid.

I Borgholm upplever ungdomarna att levnadssituationen har förbättrats för samtliga av de studerade aspekter som är jämförbara över tid. I synnerhet gäller det ekonomi och skola (plus 16 respektive 14 procent), men även familjen, kompisar och livet som helhet (ökning med fem till nio procent). Utvecklingen skiljer sig inte nämnvärt från utvecklingen i riket. Cirka nio av tio ungdomar i Borgholm 2015 är nöjda med sin livssituation ur samtliga sex aspekter, vilket är i paritet med riksgenomsnittet. Undantaget är skolan där Borgholm har ett bättre utfall (93 jämfört med 84 procent)¹¹. Generellt sett upplever ungdomar i Borgholm sig vara mer nöjda med livet i stort, kompisar, familj, ekonomiska situation och fritid än ungdomar i övriga riket. Skillnaderna är dock marginella. För ytterligare detaljerad information av ungdomarnas nöjdhet med sina liv och utvecklingen över tid, se Appendix tabell A:2.

Fritid

Vid närmare granskning av hur Borgholms ungdomar upplever sin fritid, ses först och främst att ungdomarna är relativt nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter att sysselsätta sig med. Cirka 7 av 10 ungdomar anser att det finns mycket att göra på fritiden, samma resultat som i Lupp 2012, men högre än Lupp 2009, se Appendix tabell A:1. Borgholm ligger dock något under riksgenomsnittet (69 jämfört med 74 procent 2015). Studeras ungdomarnas nöjdhet med fritiden närmare blir resultatet att 69 procent är nöjda, vilket ligger fem procentenheter under riksgenomsnittet. Se Appendix tabell A:2.

Möjligheter till fritidsaktivitet

För att ungdomarna ska ha möjlighet att ta del av fritidsutbudet i kommunen krävs att de upplever att de har tid att avsätta. I mångt och mycket handlar det om att få olika delar i livet att gå ihop, att fördela tiden och energin mellan skola, fritiden och hemmet på bästa sätt. Sex av tio anser att det finns saker att göra på fritiden, men att inte så mycket av det som erbjuds intresserar dem¹². Andra hinder att kunna utföra fritidsaktivitet är att kunna ta sig till och från dem, vilket upplevs svårare för ungdomar i Borgholm än i övriga riket (50 jfr 37 procent). Att vara förhindrad att utföra fritidsaktivitet för att familjen säger nej är något lägre i Borgholm än riket (19 jfr 2 procent). Generellt upplevs ungdomar i Borgholm mindre hinder i att utföra fritidsaktiviteter än vad ungdomar i riket gör.

Bland de ungdomar som anser att det finns lite eller inget att göra på fritiden är också de ungdomar som anser att de inte är intresserade av de fritidsaktiviteter som erbjuds. Analogt gäller det omvända, tre fjärdedelar av ungdomarna som *inte* instämmer i påståendet ”det finns saker att göra, men inget som intresserar mig” anser att det finns mycket att göra på fritiden.

På frågan om vilka *fritidsaktiviteter* eller *ställen ungdomarna träffas* var vissa aktiviteter återkommande. Trots att ungdomarna generellt sett svarade att de hade väldigt/ganska mycket att göra är det framträdande att de upplever att det ändå saknas en del aktiviteter. Önskan om fler sporthallar,

¹¹ Se Appendix tabell A:2

¹² Se Appendix tabell A:3

parker och ridhus för att nämna några saker berördes av ungdomarna. Fritidsaktiviteter över tid inom temat idrott/träning uppgav ungdomarna sig sakna:

”Typ ett fysiskt hus som ger fler unga möjligheter att röra på sig och prova på olika sporter (om man t.ex. inte har råd), det kan vara öppet för alla.”

”Tycker vi ska ha mer ’ovanliga’ aktiviteter i samhället, alla vill inte spela fotboll som alla andra.”

”Det hade varit kul om det kunde finnas någon slags gymnastik eller parkour (free runners bana)”

”Typ en öppen sporthall där man bara kan gå in.”

Mötesplatser är ett annat tema som återkommer. Skillnader mellan Borgholm och riket är inte speciellt märkbar. Några av ungdomarna anser att:

”Det borde finnas lite fler ungdomsställen.”

”Mera saker att göra på fritidsgården så man har anledning att gå dit. Mer saker för tjejer i 14-års ålder överhuvudtaget.”

”Bättre fritidsgård!”

Aktivitetsmått i enkäten tar endast hänsyn till vilken *frekvens* (dag, vecka, månad etc.) fritidsaktiviteten utförs, men inte till *hur mycket tid* (antal minuter och timmar) respektive fritidsaktivitet tar i anspråk. Därmed är det svårt att fördjupa bilden om ungdomarnas fritid är i balans eller inte.

Tabell 1: Deltagandegrad

B 3 – Hur ofta gör du följande på din fritid? ¹³	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Tränar/idrottar (veckovis)	-	-	71	-	-	79
Spelar teater/skapar musik/dansar (veckovis)	-	-	33	-	-	27
Foto/film, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr (veckovis)	-	-	30	-	-	30
Spelar TV-spel, onlinespel eller dataspel (veckovis)	62	-	70	65	-	60
Läser böcker, tidningar, artiklar, bloggar (veckovis)	-	-	47	-	-	55
Besöker bibliotek (månadsvis)	26	69	28	21	32	33
Är ute i naturen (veckovis)	50	-	54	43	-	58
Går på ungdomens hus, fritidsgård (veckovis)	28	31	30	20	17	18
Går på konsert (årsvis)	59	-	44	56	-	53
Går på teater, musikal eller dansuppvisning (årsvis)	50	-	24	50	-	45
Går på museum eller utställning (årsvis)	58	-	57	47	-	58
Går på match eller annat idrottsevenemang (veckovis)	7	22	24	13	19	25

¹³ Fritidsaktiviteterna har reviderats både 2009 och 2012. Vissa har slagits ihop, förändrats eller tagits bort, vilket försvårar jämförelsen över tid. Observera även att deltagandefrekvensen skiljer sig mellan fritidsaktiviteter. Vissa fritidsaktiviteter (idrotta och spela TV-spel) har en hög andel ”flera gånger i veckan”.

Den mest framträdande fritidsaktiviteten i både Borgholm och riket är regelbunden träning/idrottande som sker varje vecka (71 respektive 79 procent 2015). Att besöka fritidsgårdar är även det högre än riksgenomsnittets (30 jfr 18 procent). Vad det beror på är det inte möjligt att analysera djupare då enkätens förklaringsvariabler till att besvara frågan inte möjliggör det. Orsaker kan vara att tillgången till ungdomsgårdar är bättre i Borgholm än i riket eller om tillgången på ”konkurrerande aktiviteter” är bättre i riket än i Borgholm. För ytterligare information se tabell 1.

Arena för fritidsaktiviteter och medlemskap

I undersökningen studeras var ungdomarna träffar sina kompisar på fritiden. Ett första konstaterande är att de träffas hemma hos varandra oavsett var i landet de är bosatta. Nytt för enkäten 2015 är *sociala medier* som idag blivit vanliga mötesplatser även om de inte är fysiska till karaktären. Att dessa nya mötesplatser har uppstått betyder inte nödvändigtvis att ungdomarna vistas mindre på ungdomens hus/fritidsgårdar eller i en idrottshall/sporthall. Troligen kan de istället dela sina upplevelser och sina intressen med fler i sin omgivning och även skapa nya sociala nätverk/kontakter.

Det vanligaste stället att umgås är *hemma hos varandra*, vilket även är i paritet med riket (80 procent vardera). Att umgås *i centrum/på stan* är ovanligare för ungdomarna i Borgholm än riket (15 jfr 27 procent). För mer information om var ungdomarna träffar sina kompisar se tabell 2.

Tabell 2: Mötesplatser och vänskap

B 4 – När du träffar dina kompisar på fritiden, var brukar ni då vara? ¹⁴	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Hemma hos varandra	79	83	80	81	81	80
På sociala medier	-	-	44	-	-	35
På ungdomens hus, fritidsgård	27	31	21	11	10	13
I en föreningslokal	0	0	4	1	1	2
I en idrottshall/sporthall	7	12	28	16	19	31
På ett café	2	1	4	4	3	7
I galleria eller på köpcentrum	-	5	7	-	7	12
I centrum/på stan	-	16	15	-	22	27
Utomhus	48	29	49	43	28	41
Någon annanstans	2	0	9	2	3	9

Föreningslivet erbjuder mer än bara aktiviteter av olika karaktär. Det ger ökad möjlighet till insikt och kunskap om sig själv, sociala relationer och samhället. Deltagandefrekvensen inom föreningar är marginellt lägre i Borgholm än i riket (60 jämfört med 63 procent 2015)¹⁵. En anledning kan vara att aktiviteterna ofta ligger i kommunens tätort eller länets tätorter, med åtföljande transportproblem. Ungdomar i Borgholm anger svårigheter att ta sig till aktiviteter som ett problem i större utsträckning av vad ungdomar i riket gör (50 jämfört med 37 procent). Däremot är kostnaden ett mindre hinder i Borgholm än i riket (25 jämfört med 38 procent).

¹⁴ 2015 förändras svarsmöjligheterna till att kunna fylla i max tre alternativ istället för två. Det innebär per definition att procentsatserna blir högre 2015.

¹⁵ Se Appendix tabell A:4

Sammanfattning

- Ungdomarna efterfrågar möjligheter till ett bredare urval av ovanliga aktiviteter, såsom parkour, indisk dans eller sporthall som är öppen för alla.
- Fyra av tio ungdomar i Borgholm är inte medlemmar i en förening. Anledningen kan tänkas bero på svårigheter att ta sig till aktiviteterna, men även att ungdomarna träffar sina kompisar på andra arenor i samhället: via sociala medier, online spel/TV-spel eller hemma hos varandra
- Möjligheterna att ta sig till olika fritidsaktiviteter upplevs problematisk bland ungdomarna i Borgholm. Anledning kan vara att många aktiviteter är placerade i kommunens tätort eller tätorterna i länet och att föräldrarna inte har möjlighet att köra sina ungdomar, men även att kollektivtrafiken inte är anpassad.

Skola

Generellt sett spenderar ungdomarna mycket av sin vakna tid i skolan och med skolarbete. Därför är det viktigt att ungdomarna upplever skolgången som bra och trivsamt samt att de sociala relationerna fungerar. Möjlighet till inflytande och delaktighet i verksamheterna i skolan är även de viktiga faktorer för att ungdomarna ska trivas i skolan.

Trivsel, sociala relationer och bemötande

Skolorna i Borgholm bör enligt Skolverket och skollagen ha en likabehandlingsplan som berör områdena undervisning, förhållningssätt, bemötande, regler och rutiner¹⁶. Planen innebär att skolorna aktivt ska motverka kränkande behandling och tendenser till trakasserier i skolorna. Skolornas alla verksamheter ska genomsyras av likabehandlingsplanen, när det gäller bemötande, förhållningssätt, undervisning, samt vid skapande av regler och rutiner. All personal berörs av planen och ska aktivt arbeta utifrån den.¹⁷ En indikator på hur väl planen fungerar är hur ungdomarna besvarat enkäten gällande skolgång, trivsel, sociala relationer och bemötande.

Ungefär tre fjärdedelar av eleverna anser att det är god *stämning i skolan*, ett resultat i paritet med riket. Detta betyder att 25 procent, i Borgholms fall 23 elever av 99 svarande, *inte* anser att de trivs med stämningen i skolan. Var femte elev anser att det förekommer *rasism* och 14 procent att *mobbing* förekommer. Hälften av eleverna håller inte med om påståendet att *skolan agerar om en lärare kränker en elev* och knappt hälften anser att *skolan inte agerar om en elev mobbar en annan elev*. En tredjedel anser att *killar och tjejer blir olika behandlade* av lärare. Skillnaderna mot riket är marginella. De elever som uppfattar stämningen som god i skolan är också i stor utsträckning elever som anser att skolan agerar vid såväl mobbing som kränkande behandling. I Borgholm är det fler elever än i riket som anser att skolan agerar vid mobbing och att *lärare och elever bemöter varandra med respekt*, men andelen är lägre 2015 jämfört med 2012. Detaljer finns nedan i tabell 3.

¹⁶ Notera att skolorna *bör* ha en likabehandlingsplan, men det är inget krav. Slottsskolan har en plan mot kränkande behandling och diskriminering daterad 2016. Åkerboskolan har en likabehandlingsplan, också den daterad 2016.

¹⁷ Likabehandlingsplan 2014/2015, Borgholms kommun 20140615 & telefonsamtal med t.f. förvaltningssekreterare 2015-02-26.

Tabell 3: Trivsel, bemötande och sociala relationer

C 2 – Hur tycker du att följande påståenden stämmer in på hur det är i din skola? (stämmer helt/stämmer till stor del, %) ¹⁸	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Jag trivs med stämningen i min skola	-	76	73	-	68	74
Mobbning förekommer i min skola	-	-	14	-	-	15
Rasism förekommer i min skola	-	-	22	-	-	16
Sexuella trakasserier förekommer i min skola	-	-	6	-	-	6
Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev	-	61	55	-	45	49
Elever och lärare bemöter varandra med respekt	-	80	71	-	58	64
Min skola agerar om en lärare kränker en elev	-	51	46	-	38	46
Våld förekommer i min skola	-	-	11	-	-	16
Mina lärare behandlar killar och tjejer lika	-	-	63	-	-	60
Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över i skolan	-	52	46	-	28	44
Personalen lyssnar på vad elevrådet säger och tar dem på allvar	-	62	72	-	43	52
Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd/elevråd	-	56	49	-	36	44

Miljö och upplevelser

Upplevelsen av en förbättrad miljö i skolan gäller samtliga åtta aspekter som är jämförbara över tid, i synnerhet undervisning, skolbibliotek, möjlighet till extra hjälp/stöd av lärarna, elevhälsa, samt tillgång till datorer. *Undervisningen* är en central funktion för ungdomarnas studier. Undervisning tillsammans med schemaplanering påverkar ungdomarnas vardag och sätter ramarna för deras handlingsutrymme. Ungdomarnas upplevelse av undervisningen är en viktig pusselbit för möjligheten att uppnå uppsatta kunskapsmål. *Skolbiblioteket* är en annan central funktion för ungdomarna i deras skolgång, eftersom biblioteket ger möjlighet till en lugn och tyst studieplats, Att *skolmaten upplevs vara god och* håller hög kvalitet är viktigt för att ungdomarna ska orka med en hel arbetsdag i skolan. *Möjligheten till extra stöd/hjälp från lärarna* om behov finns stärker ungdomarnas trygghet och förutsättningarna för att faktiskt uppnå uppsatta kunskapsmål.

Som framgår av tabell 4 nedan faller Borgholm väl ut i jämförelse med sig själv över tiden och med övriga riket. Elevernas uppfattning om skolmiljön, biblioteket, undervisningen, möjligheten att få extra stöd, elevhälsan, datortillgång och lärarna har förbättrats sedan 2012. Det finns ett undantag, skolmaten. I riket ökar andelen som tycker den är bra (från 29 procent 2012 till 43 procent 2015), medan det omvända gäller i Borgholm (från 49 procent 2012 till 34 procent 2015).

¹⁸ 2012 och 2015 innehåller frågorna svarsalternativet ”vet ej”. Det påverkar svarsfördelningen varpå jämförelsen med 2009 är borttagen. Frågorna om mobbning, rasism, sexuella trakasserier och våld är omformulerade 2015, vilket försvårar jämförelsen över tid. Ett stort antal elever (25-40%) har svårt att besvara ett flertal påståenden, exempelvis om elevinflytande och förekomsten av mobbning, rasism, sexuella trakasserier och våld.

Tabell 4: Skolmiljö

C 3 – Vad tycker du om...? (mycket bra/ganska bra, %) ¹⁹	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Skolmiljön	50	84	86	56	59	74
Skolbiblioteket	69	78	82	60	58	71
Skolmaten	19	49	34	27	29	43
Undervisningen	-	79	93	-	72	86
Möjligheten att få extra hjälp/stöd av lärarna om du behöver det	70	68	88	67	65	81
Elevhälsan	-	77	91	-	59	81
Tillgången till datorer	-	77	95	-	55	70
Lärarna	-	71	88	-	68	84

Inflytande och delaktighet i skolan

Det första steget för att skolungdomarna ska kunna vara med och påverka, ha inflytande och känna delaktighet i skolan är att de är medvetna om sina möjligheter och rättigheter. Nästa steg i processen är att veta inom vilka områden de kan påverka och vilka forum som är tillgängliga till inflytande och delaktighet. För att inflytande och delaktighet sedan ska fungera måste skolans personal i sin tur respektera de forum som finns och uppmuntra skolungdomarna till delaktighet.²⁰

Elevrådet spelar en allt viktigare roll, både i Borgholm och i riket. Kunskapen om vad eleverna ska ha inflytande över i skolan förefaller ha minskat i Borgholm men ökat i riket. Samma tendens, en fallande andel i Borgholm, men en ökad andel i riket, gäller frågan om skolan aktivt uppmuntrar till medverkan i klassråd/elevråd. Detaljer finns i tabell 4.

Överlag är det möjligt att märka att ungdomarna som *vill* vara med och bestämma har, både för Borgholm och riket, varit relativt konstant om än med en liten tendens att möjligheterna och viljan att påverka har minskat 2015. Genomgående är att eleverna vill påverka i högre utsträckning än de får. Även om viljan att påverka har minskat över tid bland ungdomarna i Borgholm på alla påverkansaspekter, med skolmaten som undantag. Utvecklingen i riket har under samma period varit relativt konstant, om än liten tendens att möjligheterna och viljan att påverka mellan 2012 och 2015. Området medbestämmande har minskat inom de flesta områdena, förutom positiva skillnader för *skolmiljön inne och schemat*.

¹⁹ 2015 togs svarsalternativet ”varken bra eller dåligt” bort. Det innebär generellt sett högre procentsatser 2015.

²⁰ Wågman 2011.

Tabell 5: Delaktighet i skolan

C 4 – Hur mycket vill/får du som elev vara med och bestämma om följande (våldigt mycket/ganska mycket, %)		BORGHOLM			RIKET		
		2009	2012	2015	2009	2012	2015
Vad jag får lära mig	VILL	78	76	64	74	71	69
	FÅR	44	46	30	36	32	34
Hur vi ska arbeta	VILL	82	78	77	74	76	75
	FÅR	46	58	40	41	41	41
Läxorna	VILL	66	73	63	70	73	69
	FÅR	27	35	29	26	26	25
Proven	VILL	71	72	62	68	70	66
	FÅR	25	32	22	25	26	26
Schemat	VILL	68	68	63	69	71	69
	FÅR	16	19	21	18	18	20
Maten	VILL	76	76	78	71	73	71
	FÅR	20	32	24	17	18	18
Skolans regler	VILL	61	73	56	60	63	58
	FÅR	19	54	31	25	27	28
Skolmiljön inne	VILL	75	66	64	67	67	63
	FÅR	36	47	40	32	31	32
Skolmiljön ute	VILL	55	62	61	54	57	55
	FÅR	29	40	41	26	27	29

När det gäller vad Borgholm-ungdomarna vill i förhållande till riket så vill de mindre än rikets ungdomar på alla aspekter förutom, *hur de ska arbeta*, *skolmaten*, och *skolmiljön inne och ute*. De upplever att de får bestämma mer inom sex av de nio påverkansaspekterna är vad ungdomar i riket upplever att de får.

Sammanfattning

- Den generella trivseln i skolan upplevs hög både i Borgholm och riket, trots att det förekommer mobbning, rasism, sexuella trakasserier, våld och kränkande/orättvis behandling. Upplevelsen av att skolan agerar om en lärare kränker en elev är inte särskilt hög i varken Borgholm eller riket. Värt att notera är att trenden över tid är, att fler anser att skolan inte agerar vid kränkande behandling i Borgholm medan motsatsen gäller för riket.
- Generellt sett är ungdomar i Borgholm mer tillfreds med sin skolgång än ungdomar i riket. Skolmiljö, undervisningen och elevhälsan är områden där Borgholms och rikets ungdomar förefaller överens i sina upplevelser och som över tid även förbättrats. Det som däremot utmärker sig som mindre bra bland ungdomarna både i Borgholm och i riket är skolmaten. Sju av tio ungdomar i Borgholm jämfört sex av tio i riket upplever att skolmaten kan förbättras.
- Ungdomar i Borgholm och riket *vill* rent generellt gärna vara med och påverka och ha inflytande, betydligt mer än vad de upplever att de *får*.

Politik och samhälle

I ett demokratiskt samhälle bör alla människor få känna delaktighet och ha möjligheter till inflytande inom alla områden som berör dem.²¹ Generellt sett vill ungdomar i Borgholm och riket vara med och påverka, ha inflytande och känna delaktighet i frågor som påverkar deras liv.

Intresse på nationell och internationell nivå

Intresset för internationell politik och globala händelser är större än inrikes samhällsfrågor och har så varit över tid. Samtidigt visar Lupp studien 2015 på ett ökat intresse för inrikes samhälls- och politikerrelaterade frågor, oavsett var i landet de är bosatta.

Intresset för politik är större i riket än bland ungdomarna i Borgholms kommun, där intresset för politik och samhällsfrågor både på lokal och internationell nivå minskat. Intresse bland Borgholms ungdomar gick markant upp mellan 2009 till 2012 för att under de tre senaste åren minska igen från 67 till 56 procent medan intresset i riket stadigt ökat under hela perioden som kan ses i tabell 6.

Tabell 6: Intresse för politik och samhällsfrågor

D 1 – Hur intresserad är du av...? (mycket/ganska intresserad, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Politik	12	24	21	14	20	32
Samhällsfrågor i allmänhet	34	40	33	29	33	43
Vad som händer i andra länder	41	67	56	50	52	65

Inflytande och delaktighet – förutsättningar och villkor

I enlighet med den nationella ungdomspolitikerna ska ungdomar få ha inflytande och känna sig delaktiga i beslut som berör dem, både på lokal och nationell nivå. För att det ska vara möjligt krävs att ungdomar vill påverka, att de känner att de kan föra fram sina synpunkter och att de tas på allvar oavsett politisk nivå. Om det ska vara möjligt för ungdomar att vara delaktiga och vara med och ha inflytande bör det finnas strukturer för detta. Organisatoriska strukturer och forum behöver i sin tur inte nödvändigtvis innebära att fler vill vara med och påverka, men det ökar chanserna och ger människor känslan av att de kan.

Det politiska intresset är, som framgick i tabell 6, inte så stort och det är möjligt att det finns en koppling mellan det och den känsla som finns hos ungdomarna av att inte heller kunna påverka speciellt mycket, varken i Borgholm eller riket(se tabell 7). Dock förefaller det som att intresset bland ungdomarna till att vilja vara med och påverka är större (se tabell 8) än vad som framkom av det politiska intresset i tabell 6. En orsak till skillnaden kan vara ovana och bristande insyn i och förståelse kring politikens organisation och funktionssätt. Värt att notera att att möjligheterna till inflytande, i Borgholm såväl som i riket, har ökat enligt ungdomarnas egna upplevelser.

²¹ Wågman 2011.

Tabell 7: Möjligheter till inflytande

D 3 – Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen? (mycket/ganska stora, %) ²²	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	12	26	31	13	16	22

Även om ungdomar uppfattar att deras möjligheter till inflytande har ökat över tid, är det värt att notera att gruppen ungdomar som *inte vill* vara med och påverka är fortsatt hög. Det trots att det skett en viss minskning jämfört med tidigare år. Det visar på att gruppen ungdomar i Borgholm som *vill* vara med och påverka har ökat 2015. Borgholm ligger här i paritet med riket i övrigt (47 jämfört med 48 procent).

Tabell 8: Viljan att påverka

D 4 – Vill du vara med och påverka i frågor som rör din kommun? (ja, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	57	43	47	40	40	48

När ungdomarna fritt fick ange vad de skulle vilja påverka är sport-/mötesplatser, skolmaten och miljörelaterade frågor mest framträdande under årens lopp. Några av ungdomarna sa så här om sport-/mötesplatser:

”Att fritidsgården ska vara öppen varje dag i veckan till 9 och helger 11.”

”Gamla Hemköp ska bli laser game.”

”Fritidsaktiviteter som bland annat ridhus och crossbana.”

Om påverkan i skolan och skolmaten uttryckte några...

”Till ganska stor del skolan, t.ex. skolmaten.”

”Lite vad gäller skolan, t.ex. skolmaten.”

”Bättre skolmat.”

Om påverkan på miljön sa några...

”Jag vill påverka att det inte ska förstöras saker i kommunen. Det är en onödig utgift i kommunen som man skulle kunna lägga på annat.”

”Miljön att man inte ska kasta saker på marken.”

Även om ungdomar *vill* vara med och påverka, är gruppen ungdomar som *inte är tillräckligt intresserade* större i Borgholm än riket (74 jämfört med 54 procent 2015). Trenden är likadan för

²² 35-40% som svarar ”vet inte”.

grupperna som upplever sig *kunna för lite om hur de ska agera* och som *inte tror det spelar någon roll* om de är med och påverkar i frågor som berör dem. Anledningen ”tidsbrist” är mer framträdande i riket.

Tabell 9: Anledningar till att *inte* påverka

D 4d – Av vilka anledningar vill du inte vara med och påverka?	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Jag kan för lite om hur jag ska göra	42	28	33	37	34	27
Jag är inte tillräckligt intresserad	61	60	74	57	57	54
Jag har inte tid	26	11	11	26	23	21
Jag tror inte det spelar någon roll	13	23	22	29	32	22
Annat	15	13	9	7	10	8

Ungdomars förtroende för vuxna personer

För att ungdomar ska vilja och våga vara med och påverka i frågor och beslut som rör dem och samhällsutvecklingen i stort krävs att det finns förtroende för *politiker* och *vuxna i allmänhet*. Med bristande förtroende minskar intresset för att vilja och våga framföra sina åsikter, samt tron på att deras synpunkter tas på allvar.

Ungdomars förtroende för vuxna i allmänhet är något högre i Borgholm än riket (80 jämfört med 73 procent). Även om förtroendet för vuxna i allmänhet är relativt högt, finns det ändå en grupp ungdomar som har begränsat eller inget förtroende (20 jämfört med 27 procent).

Förtroendet för politiker är, precis som för vuxna i allmänhet, högre i Borgholm än i riket (52 jämfört med 45 procent). Beträffande ungdomar som har bristande förtroende för politiker finns en klar koppling till att eleverna inte vill vara med och påverka för att de tror att det inte spelar någon roll.

Sammanfattning

- Ungdomarnas intresse för politik, samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder skiljer sig inte mycket åt oavsett var de är bosatta.
- Det allmänna samhällsengagemanget har gått ned i Borgholm sedan 2012.
- Intresset för vad som händer i andra länder är större än för inrikesfrågor för ungdomar i både riket och i Borgholm kommun. Intresset för de tre områdena politik, samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder har ökat i riket medan trenden är den motsatta i Borgholm.
- Det politiska intresset är inte stort och det kan finnas en koppling mellan det och den utbredda känslan som finns hos ungdomarna av att de inte kan påverka speciellt mycket. Intresset för att vilja vara med och påverka sådant som berör dem är dock högt, så intresset för ”politik” kan vara större än vad de är medvetna om och explicit kan förstå och uttrycka.
- Fritiden och skolan är de dominerande områden ungdomarna (utifrån citat) vill känna sig delaktiga i och ha inflytande över. Det är delar i samhället som är centrala i deras nuvarande livs- och levnadssituation och för gruppen ungdomar som helhet.
- Graden av att känna deltagande och ha inflytande kan kopplas samman med graden av förtroende till vuxna i allmänhet och politiker över lag. Resultatet visar på att ungdomar i Borgholm generellt sett har bättre förtroende för vuxna och politiker i allmänhet än riket.

Trygghet

Trygghet är en subjektiv upplevelse hos en person. Tryggheten kan handla om den egna personen, oro för andra personer i sin omgivning, oro för fysiska platser i samhället. Viktigt att ta hänsyn till är att trygghet är en generell och ospecifik känsla som kan vara svår att definiera.

Känslan av trygghet och otrygghet på fysiska platser

Ungdomar i Borgholm upplever i jämförelse med riket en högre grad av trygghet på flertalet av samhällets fysiska platser, förutom när det gäller *i hemmet*. Vidare har känslan av trygghet för ungdomar i Borgholm och riket minskat på alla platser, förutom *på internet* för Borgholm som ökat med 16 procentenheter sedan 2009.

I Borgholm upplever ungdomarna en minskad grad av trygghet på fem av nio fysiska platser som är jämförbara över tid. *I hemmet, på väg till och från skolan, på stan eller i centrum, på buss, tåg eller likande*, samt *på ungdomens hus/fritidsgårdar* är de platser ungdomarna upplever en lägre grad av trygghet. År 2015 upplevde 83 procent av ungdomarna i Borgholm att de alltid är trygga *i hemmet*, vilket är den plats som ska erbjuda trygghet, lugn och ro från omvärlden. Det är en minskning med tio procentenheter sedan 2012 och lägre än riket, om än marginellt. Andelen ungdomar som känner sig trygga *på väg till och från skolan* 2015 var 67 procent, vilket är en minskning både i Borgholm och riket sedan 2012 med tolv respektive 16 procentenheter. Mer detaljerad information återfinns i tabell 10. Liknande nedgångar har skett på arenorna *på stan eller i centrum, på buss, tåg eller liknande* och *på ungdomens hus/fritidsgårdar*.

Tryggheten *på väg till eller från skolan* kan kopplas samma med känslan av trygghet i skolan. I Borgholm upplever ungdomarna en något högre grad av trygghet än riket (53 jämfört med 49 procent 2015), vilket dock innebär att ungefär hälften av ungdomar oavsett bostadsort känner sig mindre trygga i skolan. Upplevelsen av trygghet i hemmet, till och från skolan samt i skolan kan sättas i relation till om ungdomarna blivit utsatta för våld, hot och trakasserier i det egna hemmet eller skolan.

Tabell 10: Trygghet på fysiska platser

E 2 – Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen? (alltid, %) ²³	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
I hemmet	93	93	83	92	86	85
I mitt bostadsområde	-	-	63	-	-	56
På väg till eller från skolan	82	79	67	81	74	58
I skolan	-	-	53	-	-	49
På stan eller i centrum	50	46	37	55	45	29
På buss, tåg eller liknande	41	42	36	48	43	32
På Internet	-	42	58	-	49	43
På träningen eller annan fritidsaktivitet	-	-	74	-	-	73
På ungdomens hus, fritidsgård	52	58	49	61	63	47

²³ 2015 ändrades svarsalternativen till alltid/oftast/sällan/aldrig från ja alltid/oftast/nej. Det kan ha påverkat lägre värden 2015. **OBS!** Svarsalternativet ”alltid” anges i trygghetsfrågorna. Läggs svarsalternativet ”oftast” till blir svarsfrekvensen betydligt högre. Det resulterar i att känslan av trygghet kan uppfattas som att nedgången inte är så drastisk, som det är nu förefaller.

Hot, våld och kränkande/orättvis behandling

I vilken utsträckning ungdomar upplevt att de utsatts för hot, stöld, misshandel och sexuellt våld/utnyttjande, samt kränkande/orättvis behandling och mobbning har varit relativt konstant över tid. Värt att notera är att gruppen ungdomar som *blivit utsatt för stöld* ökat över tid både i Borgholm och riket (plus tolv och sex procent 2015). Övriga övergrepp har inte ändrats något märkbart över tid för Borgholm.²⁴

Tabell 11: Hot, våld och trakasserier

E 1 – Har något av detta hänt dig under de senaste sex månaderna? ²⁵	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Någon har hotat mig	10	11	11	13	9	16
Någon har stulit från mig	7	7	19	11	9	15
Jag har blivit utsatt för misshandel	3	5	5	4	3	5
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	4	4	4	3	3	3

Ungdomar som blivit utsatta för mobbning, trakasserier eller utfrysning under de senaste sex månaderna hade ökat bland ungdomarna oavsett var i landet de är bosatta (plus tio procentenheter för Borgholm och nio procentenheter för riket) sedan 2009.

Tabell 12: Utsatthet

E 3 – Har du blivit mobbad, trakasserad eller utfrysad de senaste sex månaderna (ja, %) ²⁶	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	15	17	25	15	14	24

Av de 25 procent som upplever sig blivit hotade, trakasserade och kränkta sker det främst i skolan, vilket innebär att det sker i klassrummen eller på rasterna samt på väg till och från skolan. Ungdomarnas utsatthet är något lägre än riket (76 jämfört med 80 procent 2015). Värt att notera är att hela 31 procent har känt sig *orättvist behandlade* på så sätt att de mått dåligt, av personal i skolan. Exakt vad orättvist behandlad innebär är oklart, men möjligen finns ett visst samband till att endast 46 procent uppgav att *skolan agerar om en lärare kränker en elev* samt det relativt låga förtroendet för vuxna i allmänhet. Siffrorna för dessa variabler är liknande för hela riket.

²⁴ Eftersom antalet utsatta är lågt bör resultaten tolkas och behandlas med viss försiktighet. Mörkertalet är ofta stort i dessa avseenden, och då främst vid utsatthet av sexuellt våld/utnyttjande. Anledningen bedöms ofta vara kopplad samman med skam och skuld hos den utsatta.

²⁵ Svartalternativen har ändrats 2015 till ja/nej/vill inte svara från att man tidigare endast fyllde i ”ja” om man råkat ut för någon incident.

²⁶ 2015 ändrades svartalternativen till ja under en längre period/ja enstaka gånger/nej från ja/nej. Det kan ha påverkat högre värden 2015.

Den näst vanligaste plats som ungdomar blir utsatta för kränkande/orättvis behandling eller övergrepp är den digitala sfären. Utsattheten sker då via internet/mobil och följer på sätt även med ungdomarna in i den privata sfären, när ungdomarna går in och ska läsa sin e-post, läser inlägg på sociala medier, läser eller skriver sms/mms, ringer eller surfar på nätet. Utsatthet via den digitala sfären har haft en stadig om än marginell ökning över tid och antalet ungdomar som utsatts är densamma oavsett var i landet de bor (32 procent).

Ungdomar som blivit orättvist behandlade och mått dåligt av det har över tid minskat i Borgholm (minus 13 procentenheter), men ökat i riket (plus två procentenheter). Det är inga stora grupper som blivit orättvist behandlade, men det är ändå en grupp som bör uppmärksammas.²⁷

Ungdomar som utsatts för orättvis behandling och mått dåligt av det blev utsatta av andra ungdomar, familj/släkt, personal inom skolan eller annan person. I Borgholm var det fler som blev utsatta av andra ungdomar än i riket (76 jämfört med 60 procent 2015). Ungdomar som blivit utsatta av familj/släkt gäller motsatta förhållandet mellan Borgholm och riket (17 jämfört med 22 procent 2015).²⁸ Majoriteten av de ungdomar i Borgholm som blivit *orättvis behandlade så att de mått dåligt av det* vet vart de ska vända sig. Trots att de flesta vet, finns det ändå en grupp som inte vet (åtta procent i Borgholm och 17 procent i riket 2015). Vad det beror på och hur dessa sista individerna ska nås är värt att titta närmare på.

Sammanfattning

- Genomgående både i Borgholm och riket gällande trygghet på samhällets olika fysiska platser, är att ungdomar som alltid känner sig trygga har minskat. Det innebär dessutom att ungdomar som känner sig mindre trygga har ökat.
- Känslan av trygghet och otrygghet påverkas av i vilken utsträckning ungdomar blivit eller blir utsatta för hot, misshandel, stöld, sexuellt våld/utnyttjande, samt kränkande/orättvis behandling och mobbing. Stöld visar sig vara den enskilda kategori som ökat mest över tid i både Borgholm och riket.
- Ungdomar som blivit utsatta för orättvis behandling och mått dåligt av det har främst blivit det av andra ungdomar, familj/släkt eller personal inom skola. Majoriteten av ungdomarna vet vart de ska vända sig om de blivit illa behandlade eller mått dåligt. Trots det finns ändå en grupp som inte har den kunskapen.

Hälsa

Hälsa är ett komplext fenomen som ofta är sammankopplat med flera olika beståndsdelar i en persons liv. Enligt MUCF är det en rad faktorer som spelar roll för en persons hälsotillstånd. Det är faktorer som självförtroende/självförtroende, levnadsvanor, sexuell läggning, ekonomisk situation, koppling till arbetsmarknaden, samt olika former av kränkningar. Ett annat område som Folkhälsomyndigheten lyfter fram är skolstress. Skolstressen har sin grund i:

²⁷ Se Appendix tabell A:5

²⁸ Andra fysiska platser ungdomar i riket blivit utsatta för orättvis behandling av personal är: inom skolan, socialtjänsten, organisation/föreningar, sjukvården, fritidsgårdar eller annan verksamhet.

- strävan att få bra betyg
- en press i mycket eget ansvar
- att ha för höga krav
- att nå skönhetsidealet som förmedlas via media och reklam
- tidsbrist

Ungdomarnas allmänna hälsotillstånd

Ungdomars hälsotillstånd är relativt gott. Åtta av tio ungdomar både i Borgholm och i riket uppger att de har förhållandevis god hälsa. Vid närmare granskning visar det sig att en inte obetydlig andel haft både fysiska och psykosociala besvär så som huvudvärk, ont i magen, stress, nedstämdhet, svårigheter att somna och sömnproblem vid ett flertal tillfällen i veckan. Besvären kan hänga samman på ett komplext sätt och kan bero på olika saker²⁹.

Tabell 13: Fysiska och psykosociala besvär

F 2 – Hur ofta har du haft följande besvär de senaste sex månaderna? (minst flera gånger i veckan, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Huvudvärk	29	19	17	20	18	16
Ont i magen	12	11	9	13	12	12
Känt dig stressad	39	32	26	34	32	36
Känt dig nedstämd	-	-	22	-	-	21
Svårt att somna	25	20	25	25	27	24
Sovit dåligt på natten	23	18	18	26	24	20

Över tid är det även möjligt att se en trend gällande känslan av stress i Borgholm. Den har stadigt minskat. Ur tabell 13 framgår att ungdomar i Borgholm känner sig mindre stressade än ungdomar i övriga riket. För övriga besvär är skillnaderna mellan Borgholm och riket obetydliga.

Träning, kostvanor, samt konsumtion av alkohol, tobak och droger

Kost, träning och alkohol är exempel på levnadsvanor som undersöks i Lupp. Innan resultaten presenteras bör något sägas om hur de kan kopplas samman med hälsotillståndet. Regelbunden träning bidrar ofta till en mer positiv bedömning av hälsotillståndet. I Borgholm tränar sju av tio ungdomar, så att de är andfådda flera gånger i veckan, vilket även motsvarar riksgenomsnittet i Lupp. Relationen mellan träning, kost, alkohol och psykosociala besvär kan se ut på lite olika sätt. Att hoppa över en måltid kan leda till magont, men magont kan även leda till att en måltid hoppas över. Utebliven måltid leder till andra psykosociala besvär (huvudvärk, trötthet m.fl.). Viktigt att komma ihåg är att hälsotillståndet påverkas av en kombination av faktorer.

²⁹ Wågman 2011 & SOU 2006:77.

Bra och regelbunden kosthållning medför, precis som regelbunden träning, en mer positiv bedömning av hälsotillståndet. Riksgenomsnittet för att hoppa över frukost har över tid varit relativt konstant. Det är något fler ungdomar i Borgholm än riket som väljer att *hoppa över frukost* (30 jämfört med 27 procent 2015), medan det är lika många ungdomar i Borgholm och riket som *hoppas över lunch* och *middag* (18 respektive 13 procent). Trenden att hoppa över en måltid har ökat över tid oberoende av var i landet ungdomarna är bosatta. Skillnaderna mellan Borgholm och riket är mycket små.

Trenden gällande konsumtion av alkohol, tobak och droger har över tid minskat både i Borgholm och riket. Trots det är det ändå några få som *röker, snusar, dricker folköl eller starkare alkoholhaltiga drycker*, samt *använder narkotika* av olika slag. Konsumtionen av alkohol och tobak är något högre i Borgholm än riket 2015, medan det är fler ungdomar i riket än Borgholm som uppger att de *får dricka alkohol för sina föräldrar*. Det vanligaste sättet att få tag på alkohol är *genom kompisar/kompisars syskon, flickvän/pojkvän/partner*, eller *från annan vuxen*. Inte heller här har det skett någon förändring över tid. Användningen av *narkotika* har över tid minskat, men trots det finns en liten grupp i både Borgholm och riket (en jämfört med fyra procent) som använder droger.³⁰

Sammanfattning

- Ungdomarna i Borgholm upplever sitt hälsotillstånd som gott och uppvisar även en förbättring över tid. Även om så är fallet, finns tendenser till olika psykosociala besvär. Det besvär som utmärker sig är känslan av *stress*. Upplevelsen av stress är lägre i Borgholm än riket.
- Ungdomarnas kostvanor har ändrats över tid. Det är marginellt fler ungdomar i Borgholm än riket som väljer att hoppa över frukost. Det är också, både i Borgholm och riket, vanligare att hoppa över frukost än att hoppa över lunch eller middag. Att slarva med näringsintaget och hoppa över en måltid kan i förlängningen leda till psykosociala besvär som i sin tur leder till försämrad hälsa.
- Konsumtionen av alkohol, tobak och droger är låg i både Borgholm och riket. Bland de ungdomar som konsumerar alkohol är det vanligaste sättet att få tag på det genom kompisar/kompisars syskon eller genom partnern.

Arbete

Många ungdomar tar sina första steg in på arbetsmarknaden genom extra- och sommarjobb, och de som inte har planer på att läsa någon gymnasieutbildning efter grundskolans slut börjar planera för att söka jobb för att lösa sin försörjningsfråga.

Extrajobb och sommarjobb

Andelen ungdomar som har ett extrajobb är högre i Borgholm än övriga riket, vilket även så varit över tid. Knappt hälften av ungdomarna i Borgholm hade sommarjobb 2015, vilket är 28 procentenheter högre än riksgenomsnittet (46 jfr 18 procent). Det vanligaste sättet för ungdomar att få sommarjobb är genom sina sociala nätverk, det vill säga någon i den närmaste familjen alternativt annan släkting eller bekant.

³⁰ Se bilagor för tabeller över alkohol- och tobaksvanor samt användning av narkotika.

Tabell 14: Extra- och sommarjobb

G 1 & 2 – Arbete (ja, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Har du något extrajobb just nu?	19	20	17	14	13	12
Hade du ett sommarjobb i somras?	45	48	46	24	21	18

Sammanfattning

- Flera ungdomar i Borgholm etablerar sig tidigt på arbetsmarknaden än ungdomar i övriga riket både vad gäller extrajobb och speciellt sommarjobb.
- Bland ungdomar som sommarjobbat var det vanligaste sättet att få det genom egna sociala nätverket.

Framtid

Majoriteten av ungdomarna har planer på att läsa vidare efter grundskolans slut. Intresset för att läsa en gymnasieutbildning i en annan kommun är mycket högre i Borgholm än riket (77 jämfört med 32 procent). Det är något förvånande att elva procent av eleverna i Borgholm vill läsa vidare på gymnasiet i Borgholm med tanke på att det inte finns någon allmän gymnasieskola i kommunen.³¹

Det är fler ungdomar i Borgholm än riket som vill gå en gymnasieutbildning i annan kommun vilket inte är så förvånansvärt eftersom kommunen inte erbjuder något allmänt gymnasiealternativ. Om intresset skulle varit lika högt om Borgholm haft en egen gymnasieskola är svårt att veta. Bland de ungdomarna som planerar att gå en gymnasieutbildning, är osäkerheten relativt hög vad gäller val av programinriktning. En annan aspekt som är intressant att lyfta är att det idag är färre ungdomar i Borgholm än riket som tänker börja jobba direkt efter grundskolan.

Tabell 15: Planer efter grundskolan

H 1 – Vad skulle du helst vilja göra direkt efter grundskolan? ³²	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Gå en gymnasieutbildning i min kommun	13	9	11	31	36	46
Gå en gymnasieutbildning i annan kommun	54	72	77	39	39	32
Börja jobba	16	5	1	14	8	6
Vet inte	3	4	8	4	4	11
Annat	14	10	2	12	13	5

³¹ Borgholm erbjuder gymnasieutbildning inom ramen för Kalmarunds gymnasieförbund, där de flesta skolorna är belägna i Kalmar. Undantagen är Ingelstorpsgymnasiet (naturbruk), Stage4you i Torsås (musik, media och styling), samt Ölands gymnasium i Borgholm (restaurangutbildning). Ingen av dessa tre deltog i LUPP 2015.

³² 2009 var frågeformuleringen: Om du hade alla möjligheter, vad skulle du då helst göra efter grundskolan?

Flyttplaner

Ungdomarnas planer att flytta från kommunen har minskat sedan 2012 både i Borgholm och riket som helhet (minus 14 respektive åtta procentenheter 2015). Andelen ungdomar som ännu inte tagit ställning har över den senaste perioden ökat över tid oberoende av var i landet ungdomarna är bosatta. Flyttplaner går att koppla samman med ungdomarnas framtida studie- och arbetsplaner, och utgör 23 respektive 25 procent av orsakerna till att flytta från kommunen. Fritidsintressen utgör ytterligare elva procent (se tabell Appendix tabell A:10), vilka är de vanligaste anledningarna till flytt från kommunen.

Tabell 16: Flyttplaner

H 3 – Tror du att du kommer flytta från den kommun där du bor?	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja	57	58	44	50	47	39
Nej	10	6	20	12	12	19
Vet inte/har inte tänkt på det	33	36	36	38	41	42

De viktigaste skälen till att vilja flytta från kommunen är arbete eller studier. Mellan 2012 och 2015 minskade andelen Borgholmsungdomar som planerar att flytta från kommunen markant, en trend som går igen för riket. Anledningarna till flytt för både arbete och studier är högre i Borgholm än i riket (för arbete 57 jfr 46 procent och för studier 52 jfr 45 procent).³³

Sociala relationer och framtidsutsikter

Det bästa med Borgholms kommun enligt ungdomarna är närheten till familjen/slakten, och kompisar eller partner. En liknande observation kan göras för riket. Ungdomarna i Borgholm värderar dessa sociala relationer marginellt högre än riket (51 procent för båda i Borgholm jfr 44 och 48 procent i riket). Borgholm är en kommun som av ungdomarna upplevs vara en kommun med bra miljö för barn att växa upp i.³⁴

Närheten till familj och släkt upplevs vara det bästa med kommunen, vilket visar på att goda sociala relationer mellan ungdomarna och sin familj. Vidare kan koppling göras till huruvida ungdomarnas uppfattning om de får gifta sig med vem de vill göras. Upplevelsen av valfriheten av framtida maka/make är högre i Borgholm än riket (90 jämfört med 84 procent 2015). Trots den höga valfriheten finns det ändå en grupp ungdomar som inte får välja helt fritt. Aspekter som har betydelse i valet av maka/make/partner är: *bara om personen har samma religiösa/etniska/kulturella bakgrund som min egen familj* eller *om personen är av ett annat kön än mig*. Skillnaderna är inte särskilt tydliga, i varken Borgholm eller riket över tid.³⁵

Generellt sett verkar ungdomarna i Borgholm se mer positivt på framtiden än vad ungdomar gör i riket, även om skillnaden är marginell (97 jämfört med 93 procent). Positivt är att majoriteten ser ljust på sin framtid, men trots det finns ändå en grupp om tre respektive sju procent av ungdomarna i landet som inte gör det. Frågan som bör ställas är: *Vad beror det på?*

³³ Se Appendix tabell A:10.

³⁴ Se fullständig redovisning av vad som är bra att med kommunen, Appendix tabell A:11.

³⁵ Se fullständig information se tabell i Appendix A:12.

Sammanfattning

- Majoriteten av ungdomarna som vill läsa vidare efter grundskolan vill göra så i en annan kommun, samtidigt är det många som inte vet vilken programinriktning de ska välja.
- De vanligaste anledningarna till flytt från kommunen är arbete och studier, även om det ändrats över tid.
- Enligt ungdomarna är det bästa med kommunen närheten till familj och släkt, kompisar eller flickvän/pojkvän/partner, men även att det är bra miljö för barn att växa upp i.
- Generellt sett ser ungdomarna i Borgholm mer positivt på framtiden än vad ungdomar i riket gör, även om skillnaden är marginell.

Slutsatser

I detta slutsatskapitel lyfts studiens viktigaste resultat fram, samt belyser resultat som utmärker sig genom att siffrorna avviker på ett speciellt sätt uppåt eller neråt gentemot riksgenomsnittet eller gentemot den egna kommunen över tid. Avsikten är som inledningsvis nämnt, att fungera som en värdeomätare i tiden samt ge ett komprimerat underlag över hur ungdomarna upplevt sin livssituation över tid avseende de fokuserade områdena: Fritid, Skola, Politik och samhälle, Trygghet, Hälsa, Arbete samt Framtid. Förhoppningsvis kommer resultaten att fungera som ett underlag för att identifiera olika behov som i sin tur kan leda till lämpliga åtgärdsplaner och konkreta handlingsinsatser för det fortsatta ungdomspolitiska arbetet.

Fritid

Mycket av ungdomars vardag handlar om att få livets alla delar att gå ihop, att fördela tiden och energin mellan skola, fritid och hemmet efter de förutsättningar som ges. Idrott/träning är den vanligaste fritidssysselsättningen bland ungdomar, oavsett om det är inom eller utom föreningslivet. Det kan sättas i relation till ungdomarnas upplevelser om hur mycket saker det finns att göra på fritiden.

Sex av tio av ungdomarna i Borgholm anser att det finns fritidsaktiviteter att utöva, men att inte så mycket av utbudet som finns intresserar dem. Hälften av ungdomarna upplever problem med att ta sig till aktiviteterna. Anledningarna kan vara att de flesta aktiviteterna är lokaliserade i tätorterna, vilket leder till att behovet och kravet på kollektivtrafiken och föräldrarnas möjligheter att köra sina ungdomar ökar. Jämfört med hur problemet för ungdomar i riket att ta sig till och från aktiviteterna ligger Borgholm högre än riket (50 jämfört med 37 procent 2015). Svårigheten att ta sig till aktiviteterna kan kopplas samman med vilka ekonomiska förutsättningar en familj har. Det är inte enbart aktiviteten i sig som kostar pengar, utan även resorna till och från tillkommer. Även ekonomiska begränsningar påverkar möjligheterna till utövande och deltagande. En fjärdedel av ungdomarna i Borgholm upplever att det finns ekonomiska begränsningar och vad de beror på (brist på pengar, dyrare fritidsaktiviteter eller tilläggskostnader av olika slag) är svårt att definiera. Tilläggas bör dock att ekonomiska begränsningar förefaller vara ett mindre problem i Borgholm än i riket.

Skola

Skolan lägger grunden för ungdomarnas framtida förutsättningar för fortsatta studier på gymnasial nivå och universitetsnivå, samt för möjligheter till arbete. Mycket av ungdomarnas tid läggs på och i skolan och det arbete och i de sociala relationer som utvecklas där. För att ungdomarna ska må bra och kunna skapa goda sociala relationer, krävs det att skolan inte bara är en plats för kunskapsutveckling, utan även en plats för trivsel och trygghet.

Borgholms ungdomar ger skolan ett ganska bra omdöme i detta hänseende. Åttiosex procent uppger att de tycker skolmiljön är ganska bra eller mycket bra, och 73 procent trivs med stämningen i sin skola. Trots att ungdomarna trivs i skolan förekommer rasism, mobbning, våld och trakasserier. Upplevelserna i Borgholm är att mobbning, våld och rasism förekommer, om än inte i någon större omfattning. Vilket visar på att arbete på att förebygga och synliggöra problem ändå behöver fortsätta och vidareutvecklas. Den grupp ungdomar som upplever att trivseln i skolan är hög är i stor grad samma personer som anser att skolan hanterar problem med mobbing och kränkande behandling. Ungdomarnas uppfattning om hur skolan agerar om en lärare kränker en elev är inte särskilt hög oavsett var i landet ungdomarna är bosatta. Det visar att tilltro till skolans agerande vid kränkande/orättvis behandling är bristfällig och att det är

något som skolan behöver arbeta vidare med och förbättra. Vad den bristande tilltron har sin grund i är svårt att veta. Det kan vara allt från trygghet, delaktighet och inflytande samt upplevelsen av att lärare faktiskt behandlar killar och tjejer olika. Det är värt att poängtera att arbetet med likabehandlingsplanerna i skolorna och det ungdomspolitiska arbetet bör fortsätta och vidareutvecklas.

Ungdomar i Borgholm förefaller mer tillfreds med sin skola än ungdomar i riket, med undantag för skolmaten där färre ungdomar i Borgholm upplever den som bra 2015 jämfört med 2012. Det motsatta gäller för riket. För de åtta påverkansaspekter som studeras i Lupp gäller att ungdomarna, i Borgholm såväl som i riket, vill påverka mer än de får. Upplevelsen av hur mycket eleverna får påverka skiljer sig inte nämnvärt mellan Borgholm och riket, med undantag för skolmiljön (inne och ute) där en större andel Borgholmselever anser att de får påverka.

Politik och samhälle

Generellt vill ungdomarna vara delaktiga och ha inflytande över beslut som berör dem, samtidigt som de upplever att de *inte får* vara med och påverka i och över beslut som berör dem i skolan och samhället i övrigt. Enligt den nya nationella ungdomspolitiken ska ungdomarna ha inflytande och vara delaktiga i samhällsutvecklingen, men utifrån upplevelserna i Borgholm är det möjligt att visa att det finns behov av att även fortsättningsvis prioritera det ungdomspolitiska arbetet. Ungdomarna behöver mer information om vad de ska ha inflytande över i skolan, samhället i övrigt och hur de kan vara delaktiga och vilka möjligheter till påverkan som faktiskt finns.

Ungdomarnas intresse för politik och samhällsfrågor i allmänhet är inte särskilt högt. Värt att notera är att andelen ungdomar som *inte* är intresserade är betydligt högre än de som är intresserade. Grunden till det svala intresset kan ha sin grund i att ungdomarna upplever att de kan för lite om hur de ska göra, inte är tillräckligt intresserade, anser sig inte ha tid, samt att förtroendet för politiker är bristande. Det sistnämnda har en nära koppling till känslan av huruvida ungdomarnas åsikter spelar roll eller inte, men även med påståendet att de inte vet hur saker fungerar. Kunskapen och förtroendet kan vara högre om informationen och närheten till politiken prioriteras. Kommunen har i sitt ungdomspolitiska arbete utsett en särskild ungdomspolitiker som ska vara tillgänglig för ungdomarna. Vidare ska politiker besöka ungdomarna under lektionstid som ett led i att förbättra kontakten med politikerna. Det är några delar i det kommunala ungdomspolitiska arbetet som efterhand kan generera ökat förtroende. Bättre spridning av information om hur saker går till kan påverka ungdomarnas känsla av att deras åsikter faktiskt har betydelse och spelar roll.

Ungdomarna vill ha inflytande över såväl skola som fritid. De ungdomar som upplever att de faktiskt har en möjlighet att påverka är också de ungdomar som känner förtroende för politiker och vuxna i allmänhet. De ungdomar som inte känner förtroende för vuxna är i stor utsträckning också de ungdomar som känner sig otrygga på platser så som i skolan, i centrum eller i kollektivtrafiken.

Trygghet

Majoriteten av ungdomarna uppgav att de alltid känner sig trygga i hemmet, samtidigt som trenden visar att andelen minskat i Borgholm över tid. Den grupp ungdomar som känner sig trygga i hemmet är visserligen hög, men det visar ändå på att den finns en, om än liten, grupp som inte är det. Hemmet ska vara den plats som ger en människa, oavsett ålder, trygghet. Så är det inte för alla i samhället. Anledning till otrygghet i hemmet kan ha sin grund i kränkande/orättvis behandling, våld eller andra övergrepp, missbruk hos familj och släkt. Att öka antalet ungdomar som alltid känner sig trygga i hemmet kräver

insatser från kommunen på ett kommun- och förvaltningsövergripande plan, samt att personal i skolan får kunskap och information om hur de tidigt kan upptäcka tecken som indikerar på utsatthet, oavsett om det är i det egna hemmet eller annan fysisk plats. Politiker är viktiga i kommunens arbete att prioritera utsatthet hos barn och unga. Det görs lättast (och kanske även bäst) genom att medvetandegöra och synliggöra problemet.

Ungdomarnas känsla av trygghet till och från skolan, i skolan, på träning/fritidsaktivitet och så vidare kan påverkas av i vilken utsträckning de varit utsatta för hot, misshandel, sexuellt våld/utnyttjande, kränkande/orättvis behandling och/eller mobbning. Kränkande/orättvis behandling och andra övergrepp förekommer inte enbart på fysiska platser i kommunen, utan även i den digitala sfären. Det innebär att ungdomar som utsätts för negativ behandling och övergrepp sällan känner sig fria från det, eftersom mobil/internet alltid finns tillgänglig i skolans eller samhällets olika sfärer.

Känslan av trygghet på olika platser har minskat över tid. Det finns ett samband mellan känslan av otrygghet och den utsträckning i vilken ungdomarna utsatts för våld, sexuella trakasserier eller stöld.³⁶ Andelen ungdomar som utsatts för olika typer av övergrepp i Borgholm har varit relativt konstant över tid, med undantag för stöld som ökat kraftigt från 2012.

Ungdomarnas känsla av trygghet eller otrygghet på olika fysiska platser, privata eller offentliga, i kommunen har en inverkan på deras allmänna hälsotillstånd. Känslan av att aldrig riktigt känna sig trygg och fri från utsatthet kan ta sig i uttryck på olika sätt, till exempel i psykosociala besvär så som aptitlöshet, sömnlöshet, nedstämdhet och stress.

Hälsa

Generellt har ungdomarnas hälsotillstånd i Borgholm förbättrats över tid, men trots det upplever ungdomarna ändå olika psykosociala besvär. De besvär som utmärker sig mest är svårt att somna, nedstämdhet och känslan av stress. Känslan av stress har ofta sin grund i samhällets och deras egna krav på prestationer. Ungdomar ställer idag höga krav på att klara av och prestera i skolarbetet, utöva och prestera inom idrott/träning, samt att leva upp till förväntningarna inom livets alla områden.

Ungdomarnas kostvanor har ändrats över tid. Det finns en tendens att en större andel väljer att hoppa över måltider, främst frukost. Det är både i Borgholm och riket vanligare att hoppa över frukost än lunch och middag. Att hoppa över en måltid kan i sin tur leda till olika typer av besvär så som huvudvärk eller magont, och dessutom försämra prestationsförmågan.

Konsumtion av alkohol, tobak och droger är låg oavsett var i landet ungdomarna är bosatta. Det vanligaste sättet att få tag på alkohol är genom kompisar eller flickvän/pojkvän/partner.

³⁶ Notera att antalet ungdomar som utsatts för stöld, våld eller trakasserier är litet, så resultaten bör tolkas med försiktighet.

Arbete

Betydligt fler ungdomar i Borgholm än riket arbetar. Andelen ungdomar i Borgholm som hade sommarjobb var 28 procentenheter högre än i riket som helhet. Det vanligaste sättet att få ett jobb är via kontakter i det sociala nätverket.

Framtid

De flesta ungdomarna i Borgholm har planer på att läsa vidare efter grundskolan. Eftersom Borgholm inte erbjuder gymnasieutbildning planerar den överväldigande majoriteten att läsa på gymnasiet i en annan kommun. En ytterligare intressant aspekt är att, trots att Borgholms ungdomar etablerar sig tidigt på arbetsmarknaden jämfört med riket är det en mindre andel av ungdomarna i Borgholm som planerar att börja jobba efter grundskolan.

Andelen ungdomar som tror att de kommer att flytta från Borgholm är betydligt lägre 2015 än 2012. För de som tror att de kommer att flytta är de viktigaste skälen arbete eller studier, samt önskan om att komma närmare en större stad och/eller fritidsintressen.

Det bästa med Borgholm, enligt ungdomarna, är närheten till familjen och partner. Dessutom anges att det är en bra miljö för barn att växa upp i som en viktig faktor.

Generellt sett ser ungdomarna i Borgholm positivt på framtiden, precis som ungdomarna i riket.

Referenser

Larsson D. 2015, *Ung i Borås Lupp 2015*. Borås kommun, 2015.

Prop. 2004/05:2 *Makt att bestämma – rätt till välfärd*

Prop. 2013/14:191 *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*

SOU 2006:77. *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – analyser och förslag till åtgärder*. Statens offentliga utredningar, 2006.

Westring M. 2012, *Rapport – Lupp 2012, Resultat och analys av enkätundersökning årskurs 8*, Borgholms kommun, 2012.

Wågman T. 2009, *Lupp 2009 – Det som gäller ungdomars framtid*. Mörbylånga kommun, 2009

Wågman T. 2011 *Lupp 2011 – Lyssna mer på ungdomarna. Gör inte bara undersökningen, utan gå ut och prata med oss!* Skövde kommun, 2011.

Internet

Borgholms kommun 2016-02-26

www.borgholm.se

Folkhälsomyndigheten, 2016-02-26. *Barn och ungas hälsa och Psykisk ohälsa vanligare bland elever som är stressade* (Pub. 2016-02-18)

www.folkhalsomyndigheten.se

Likabehandlingsplan 2014/2015, Borgholms kommun 20140615, 2016-02-24

www.borgholm.se

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhälles frågor, 2016-02-12

www.mucf.se (under fliken Sveriges ungdomspolitik)

Rädda barnen 2016-02-16

www.raddabarnen.se

Skolverket 2016-05-25

www.skolverket.se

United Nations International Children Emergency Fund (United Nations Children's Fund) Unicef, 2016-02-26

www.unicef.se

Appendix A – grundskolan åk 8

Tabell A:1 Fritiden

B 1 – Hur mycket tycker du det finns att göra på fritiden? (väldigt mycket/ganska mycket, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	59	69	69	74	71	74

Tabell A:2 Nöjdhet

A 10 – Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande? (mycket nöjd/ganska nöjd, %) ³⁷	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Skolan	-	79	93	-	76	84
Kompisar	-	84	91	-	88	93
Familjen	-	83	92	-	86	93
Dina pengar	-	74	90	-	72	86
Fritiden	-	-	91	-	-	90
Livet som helhet	-	84	89	-	83	88

Tabell A:3 Möjlighet och kostnader för fritidsaktiviteter

B 2 – Hur stämmer dessa påståenden in på dig? (stämmer helt/stämmer delvis, %) ³⁸	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Det finns saker att göra, men inget som intresserar mig	-	-	61	-	-	62
Det finns saker att göra, men min familj säger nej	-	-	19	-	-	26
Det finns saker att göra, men jag kan inte ta mig dit	-	-	50	-	-	37
Det finns saker att göra, men det kostar för mycket	-	-	25	-	-	38

³⁷ 2012 har frågan fem svarsalternativ, men 2015 fyra stycken då ”varken eller” tas bort. Det finns goda skäl att anta att denna förändring har påverkat svarfs fördelningen i positivt hänseende, men det behöver kontrolleras mot övriga kommuner.

³⁸ Stämmer delvis utgör cirka 4/5-delar av värdet.

Tabell A:4 Medlemskap i föreningar

B 6 – Är du medlem i någon förening? (ja, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	59	60	-	65	63

Tabell A:5 Orättvist behandlad

E 4 – Har du de senaste sex månaderna blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har mått dåligt? (ja, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	43	30	-	35	37

Tabell A:6 Alkohol, tobaks- och drogvapor

F 6 – Hur ofta brukar du? (sällan/aldrig, %) ³⁹	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Röka cigaretter	75	95	91	83	92	92
Snusa	85	96	93	91	95	95
Dricka folköl	85	91	93	83	94	94
Dricka starköl, starkcider, alkoholisk, vin eller sprit	80	90	89	75	90	90

Tabell A:7 Konsumtion av alkohol

F 7 – Får du dricka alkohol för dina föräldrar? (ja, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	12	4	2	8	5	4

Tabell A:8 Användning av droger

F 8 – Har du någon gång använt narkotika? (ja, %)	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
	-	5	1	-	4	4

³⁹ 2012 motsvarar svarsalternativen aldrig/någon gång per år och 2009 aldrig/en gång om året eller mer sällan

Tabell A:9 Planer för fortsatta studier efter grundskolan

H 2 – Tror du att du kommer läsa vidare efter grundskolan?	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja, studieförberedande program	-	-	28	-	-	34
Ja, yrkesförberedande program	-	-	13	-	-	15
Ja, men är osäker på programinriktning	-	-	44	-	-	33
Nej, det tror jag inte	-	-	2	-	-	2
Vet inte	-	-	13	-	-	16

Tabell A:10 Anledning till flytt

H 3b – Av vilken anledning tror du att du kommer flytta från kommunen? ⁴⁰	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Arbete	44	38	57	41	43	46
Studier	34	32	52	32	42	45
Mina fritidsintressen	-	10	25	-	19	30
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	26	6	7	27	15	14
Familj och släkt	-	4	7	-	5	9
Bostadssituationen i kommunen	-	3	2	-	3	4
Vill ha närmare till naturen	-	-	0	-	-	3
Vill ha närmare till större ort/stad	-	-	27	-	-	29
Här kan jag inte vara den jag är	-	-	14	-	-	9
Vet inte	10	2	0	8	2	3
Annan orsak	10	1	11	8	9	12

Tabell A:11 Det bästa med kommunen

H 4 – Vad tycker du är det bästa med att bo i din kommun? ⁴¹	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Möjligheten till arbete	-	-	9	-	-	14
Möjligheten till fortsatta studier	-	-	3	-	-	17
Mina fritidsintressen	-	-	26	-	-	32
Kompisar eller flickvän/pojkvän/partner	-	-	51	-	-	44
Familj och släkt	-	-	51	-	-	48
Bostadssituationen i kommunen	-	-	3	-	-	3
Närheten till naturen	-	-	22	-	-	20
Närheten till större ort/stad	-	-	2	-	-	9
Bra miljö för barn att växa upp i	-	-	29	-	-	20
Här kan jag vara den jag är	-	-	19	-	-	11
Vet inte	-	-	13	-	-	14
Annan orsak	-	-	1	-	-	3

⁴⁰ 2015 kan man ange max tre svarsalternativ istället för två. Och svarsalternativen förändras kontinuerligt. Omöjligt att jämföra över tid och därmed onödigt med tabell. Fokusera på att det är jobb och studier som är det mest centrala.

⁴¹ Man kan ange tre svarsalternativ vilket gör att totalen överstiger 100%

Tabell A:12 Giftermål

H 5 – Får du gifta dig med vem du vill? ⁴²	BORGHOLM			RIKET		
	2009	2012	2015	2009	2012	2015
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	-	80	90	-	84	84
Ja, men bara om personen har samma religiösa/etniska/kulturella bakgrund som min familj	-	5	2	-	3	4
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	-	-	2	-	-	3
Nej	-	2	1	-	2	1
Vet inte	-	13	5	-	11	8

⁴² Frågan är omformulerad 2015 (inkluderade tidigare sambo också) samt har ett nytt svarsalternativ.

REGION FÖRBUNDET
I KALMAR LÄN